The Central Research institute
of the Armed Forces of Ukraine

Military Science. Vol. 2 No. 4 (2024)

DOI: 10.62524/msj.2024.2.4.11

Організація іншомовної підготовки військовослужбовців у вищих військових навчальних закладах та основні фактори, що на неї впливають

Володимир Мірненко
доктор технічних наук, професор, Заслужений діяч освіти України
директор департаменту освіти та науки
Міністерство оборони України
03168, проспект Повітряних сил України, 6, Київ, Україна
e-mail: mirnenkovi@gmail.com
ORCID: 0000-0002-7484-1035

Олексій Ноздрачов
кандидат юридичних наук
Заступник начальника Центрального науково-дослідного інституту
Збройних Сил України з морально-психологічного забезпечення
Центральний науково-дослідний інститут Збройних Сил України
03049, проспект Повітряних Сил, 28 Б, Київ, Україна
e-mail: o.o.nozdrachov@post.mil.gov.ua
ORCID: 0000-0002-7261-4381

Лілія Семененко
старший викладач кафедри іноземних мов
Національний університет оборони України
03049, проспект Повітряних Сил, 28, Київ, Україна
e-mail: selin-ua@ukr.net,
ORCID: 0000-0002-5628-3586

Віталій Кострач
кандидат педагогічних наук
начальник відділу
Центральний науково-дослідний інститут Збройних Сил України
03049, проспект Повітряних Сил, 28 Б, Київ, Україна
e-mail: kostrach_v@ukr.net
ORCID: 0009-0002-8602-2077

Анотація. Опанування зразків озброєння та військової техніки (далі – ОВТ), наданих країнами-партнерами, та тактики їх застосування у складі підрозділів під керівництвом іноземних інструкторів (в іноземних навчальних центрах) іноземною мовою, неможливе без іншомовної підготовки. Проаналізовано стан розроблення проблеми якості іншомовної підготовки вітчизняними і зарубіжними авторами. Метою дослідження є удосконалення іншомовної підготовки військовослужбовців у вищих військових навчальних закладах (далі – ВВНЗ) для поліпшення їх професійної підготовленості. Іншомовна підготовка розглядається як складний процес, основними педагогічними принципами якого є: військово-професійна спрямованість, науковість, систематичність і послідовність, комплексність, доступність, наближення умов навчання до умов виконання службових обов'язків у ході бойових дій, наочність, індивідуальний підхід. Основними напрями діяльності ВВНЗ щодо забезпечення якості іншомовної підготовки є: організація навчально-виховного процесу; вибір (адаптація)

форм та методів навчання; навчально-виховна та методична діяльність з удосконалення навчально-виховного процесу, зокрема, методичної підготовленості викладачів; матеріально-технічне та інше забезпечення. Метою іншомовної підготовки є оволодіння базовими знаннями та навичками, здобуття іншомовних комунікативних компетентностей за військовоою спеціальністю. Факторами, що впливають на ефективності іншомовної підготовки змінного складу у ВВНЗ є: зовнішні, які відображають вплив зовнішнього середовища і не залежать від діяльності досліджуваного об'єкта; та внутрішні, які безпосередньо пов'язані з діяльністю досліджуваного об'єкта, через які суб'єкти підготовки здійснюють вплив на об'єкти. Внутрішніми факторами є: організація підготовки суб'єктами підготовки; методична робота у ВВНЗ; компетентності змінного складу. Організація підготовки суб'єктами підготовки характеризується якістю планування та достатністю ресурсного забезпечення заходів підготовки змінного складу ВВНЗ. Планування підготовки змінного складу ВВНЗ характеризується якістю Плану навчально-виховного процесу та освітніх програм підготовки (далі – ОПП) фахівців за відповідними військовими спеціальностями. Для оцінювання результатів іншомовної підготовки змінного складу ВВНЗ використовуються вхідний, проміжні та підсумковий контроль. Критеріями оцінювання рівня навченості є сформованість знань, умінь і навичок та іншомовних комунікативних компетентностей. Забезпеченість іншомовної підготовки характеризується наявністю і здатністю навчальної матеріально-технічної бази та наявністю потрібної кількості ресурсів. Методична робота у ВВНЗ характеризується методичною майстерністю керівників занять, кількістю проведених заходів методичної підготовки та навчально-методичним забезпеченням. Перспективним вбачається аналіз досліджень щодо оцінювання ефективності підготовки військових організаційних структур та створення удосконаленої комплексної методики оцінювання ефективності іншомовної підготовки військовослужбовців у ВВНЗ.

Ключові слова: іншомовна підготовка, організація іншомовної підготовки, педагогічні принципи, удосконалення іншомовної підготовки, освітні програми підготовки, методична робота, методична майстерність, оцінювання ефективності іншомовної підготовки.

Вступ (Introduction)

Під іншомовною підготовкою розуміється організований процес систематичного навчання військовослужбовців іноземній мові, спрямований на набуття ними відповідних знань, умінь і навичок та лінгвістичних комунікативних компетентностей, які забезпечують відповідний рівень іншомовної кваліфікації, необхідні для продуктивної військово-професійної діяльності (виконання службових обов'язків за посадою).

Навчально-виховний процес – це комплекс організаційних, навчальних, методичних та виховних заходів щодо реалізації програм іншомовної підготовки з метою досягнення визначеного рівня підготовленості тих, хто навчається.

Результати навчання – знання, уміння, навички, способи мислення, погляди, цінності, інші особисті якості, які можна ідентифікувати, оцінити і виміряти та які особа здатна продемонструвати після завершення програми підготовки або її окремих компонентів.

Компетентність – здатність особи успішно соціалізуватися, навчатися, провадити професійну діяльність, яка виникає на основі динамічної комбінації знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, цінностей, інших особистих якостей.

Військово-професійна підготовка військовослужбовців в умовах широкомасштабної російсько-української війни характеризується такими тенденціями, як: зменшення загального часу на підготовку, збільшення кількості та складності службових і бойових завдань, опанування зразків ОВТ, наданих країнами-партнерами та тактики їх застосування у складі підрозділів під керівництвом іноземних інструкторів (в іноземних навчальних центрах) іноземною мовою, досягнення взаємосумісності з відповідними підрозділами збройних сил країн НАТО. Тож іншомовна підготовка перед відправленням на таке навчання є актуальною.

Проблемам підвищення якості іншомовної підготовки військовослужбовців у ВВНЗ приділялась увага низки вітчизняних науковців – представників професорсько-викладацького складу ВВНЗ [1]–[6], а також зарубіжних фахівців [7]–[9]. Разом із тим, практика свідчить про недостатність позитивних зрушень у цьому напрямку [1]–[6].

Опанування іноземних зразків ОВТ та тактики його застосування під керівництвом іноземних інструкторів в іноземних навчальних центрах іноземною мовою, досягнення оперативної сумісності з частинами і підрозділами збройних сил країн-партнерів неможливе без належної іншомовної підготовки.

Отже, удосконалення іншомовної підготовки військовослужбовців у ВВНЗ для поліпшення їх професійної підготовленості є актуальним науковим і практичним завданням.

Методологічна основа (Methodological Framework)

Іншомовна підготовка фахівців у ВВНЗ є складним процесом і передбачає проведення організаційної, навчальної, методичної та виховної роботи з метою здобуття військовослужбовцями змінного складу необхідних іншомовних комунікативних компетентностей за сферами професійної діяльності, розвиток особистих якостей (індивідуально-психологічних, вольових, мотивації до військово-професійної діяльності), морально-психологічної стійкості тощо.

Основними напрямами діяльності ВВНЗ щодо забезпечення якості іншомовної підготовки фахівців є:

організація навчально-виховного процесу;

вибір (адаптація) форм та методів навчання;

навчально-виховна та методична діяльність з удосконалення навчально-виховного процесу, зокрема, методичної підготовленості викладачів;

матеріально-технічне та інше забезпечення.

Основними педагогічними принципами, на яких ґрунтується іншомовна підготовка у ВВНЗ, є: військово-професійна спрямованість, науковість, систематичність і послідовність, комплексність, доступність, максимальне наближення умов навчання до умов виконання службових обов'язків у ході бойових дій, наочність, індивідуальний підхід.

Структура та чисельність особового складу ВВНЗ визначається відповідно до [10].

Фахова іншомовна підготовка у ВВНЗ проводиться, з метою оволодіння базовими знаннями та навичками, здобуття іншомовних комунікативних компетентностей за визначеною військово-обліковою спеціальністю, тривалістю до 4 місяців – з курсантами, офіцерами-слухачами, працівниками Збройних Сил України-держслужбовцями.

Процес іншомовної підготовки змінного складу ВВНЗ побудовано за циклічним принципом і здійснюється:

курсантського складу (майбутніх офіцерів) – в ході професійної підготовки за визначеними ВОС (окрім факультету військового перекладу ВІКНУ ім. Тараса Шевченка – де це основна профільна діяльність);

офіцерів-слухачів – в ході професійної підготовки за визначеними ВОС у системі багаторівневої підготовки, зокрема, під час курсової підготовки (підвищення кваліфікації);

військовослужбовців військової служби за контрактом (у тому числі сержантів і старшин) – в ході опанування ОВТ, наданих країнами-партнерами та курсової підготовки (підвищення кваліфікації);

працівників ЗС України-державних службовців – перед призначенням на посади, що передбачають використання іншомовних компетенцій.

Після успішного завершення фахової підготовки військовослужбовцям видається диплом про закінчення ВВНЗ (рівня підготовки: бакалавр, спеціаліст або магістр) із додатком за відповідною військово-обліковою спеціальністю (ВОС). Серед навчальних дисциплін (здобутків освіти) вказується досягнутий рівень та оцінка з іншомовної підготовки.

Підвищення кваліфікації (курсова підготовка) проводиться з метою вдосконалення рівня компетентностей військовослужбовців щодо майстерного володіння штатною зброєю та зброєю підрозділу, вивчення новітніх зразків озброєння та військової техніки (ОВТ), способів їх використання, підвищення рівня знань, умінь та навичок за військово-обліковою спеціальністю [17].

Таким чином, враховуючи основні завдання які покладаються на ВВНЗ з іншомовної підготовки військовослужбовців змінного складу, необхідно визначити та проаналізувати основні фактори, які впливають на ефективність підготовки змінного складу у ВВНЗ Збройних Сил України.

Основні фактори, що впливають на іншомовну підготовку. Для дослідження ефективності іншомовної підготовки змінного складу у ВВНЗ проаналізуємо фактори, що впливають на неї. За ступенем впливу фактори поділяються на дві групи: перша – зовнішні, які відображають вплив зовнішнього середовища і, як правило, не залежать від діяльності об'єкта, що досліджується; друга – внутрішні, які безпосередньо пов'язані з діяльністю об'єкта, що досліджується і здійснюють вплив на нього.

До зовнішніх факторів, які впливають на ефективність іншомовної підготовки змінного складу ВВНЗ відносимо: характер сучасних збройних конфліктів (воєнних дій); форми і способи збройної боротьби; призначення, завдання та організаційно-штатна структура ВВНЗ; вимоги керівних документів з організації та проведення іншомовної підготовки персоналу у ВВНЗ; укомплектованість ВВНЗ постійним складом, особливо професорсько-викладацьким складом, спроможним досягати завдань іншомовної підготовки; якість відбору курсантів та офіцерів-слухачів, направлених для навчання, щодо мотивації та загальної підготовки.

Як свідчать результати аналізу зовнішніх факторів, характер їх впливу на ефективність іншомовної підготовки змінного складу у НУОУ ЗС України носить об'єктивний характер, тож, вплив суб'єктів підготовки на них неможливий або незначний.

Тому найбільш вагомий вплив на ефективність іншомовної підготовки змінного складу у ВВНЗ чинять внутрішні фактори, що є складовими внутрішнього середовища процесу іншомовної підготовки змінного складу у ВВНЗ, або її підсистемами, які взаємодіють між собою для досягнення кінцевої мети підготовки. Саме через них суб'єкти підготовки чинять вплив на об'єкти підготовки, щоб забезпечити результат іншомовної підготовки.

В джерелах [1]–[9] висвітлюється велика низка внутрішніх факторів, які впливають на ефективність іншомовної підготовки військових ВВНЗ, тож, враховуючи їх особливості та вплив на ефективність іншомовної підготовки змінного складу у ВВНЗ, виникає необхідність їх систематизації та узагальнення.

До основних внутрішніх факторів, що впливають на ефективність іншомовної підготовки змінного складу у ВВНЗ відносяться:

організація підготовки суб'єктами підготовки;

методична робота у ВВНЗ;

компетентності змінного складу.

Підготовка у ВВНЗ здійснюється у відповідній функціональній системі, що є сукупністю взаємопов'язаних та взаємодіючих між собою складових: суб'єктів підготовки, об'єктів підготовки та засобів забезпечення підготовки.

До суб'єктів підготовки відносяться: органи управління, командири, начальники всіх рівнів, навчально-педагогічні працівники, які планують, організовують, забезпечують та контролюють заходи підготовки.

Об'єктами підготовки є: військовослужбовці змінного складу (курсанти, офіцери-слухачі тощо).

До засобів, які забезпечують підготовку відносяться: навчальна матеріально-технічна база, навчально-методичне та ресурсне забезпечення.

Інструментарієм спрямованої дії суб'єкта на об'єкт підготовки є навчально-виховний

процес, який має формальну і змістовну складові.

До формальної складової відноситься організація підготовки [11]–[14], [17] суб'єктами підготовки. Організація підготовки суб'єктами підготовки характеризується якістю планування та достатністю ресурсного забезпечення заходів підготовки змінного складу ВВНЗ. Планування підготовки змінного складу ВВНЗ є елементом управлінської діяльності суб'єктів підготовки, який дозволяє не лише визначити мету та завдання підготовки, але й визначити порядок і послідовність виконання запланованих заходів, узгодити їх за місцем і часом проведення, оптимально розподілити виділені (наявні) ресурси, врахувати результати підготовки за минулий період (рік), наявність та можливості навчальної матеріально-технічної бази для досягнення мети підготовки [13], [14], [17].

Аналіз системи планування іншомовної підготовки змінного складу ВВНЗ дає підставу вважати, що існують об'єктивні та суб'єктивні чинники, які негативно вливають на її ефективність. Основними з них можна визначити такі: централізація планування заходів вищими розпорядчими військово-організаційними структурами, відсутність інформації про обсяги видатків на підготовку за відповідними бюджетними програмами до початку планування підготовки, неузгодженість системи планування ВВНЗ з бюджетним плануванням, недостатні навички суб'єктів підготовки щодо визначення та обґрунтування потреби необхідних ресурсів на підготовку. Продовжується негативна практика здійснення незапланованих заходів (позапланова підготовка військових фахівців для військ (сил), збільшення обсягів підготовки спеціалістів, проведення позапланових показових занять, зборів тощо). Це знижує якість планування іншомовної підготовки змінного складу ВВНЗ не покращується і потребує постійного внесення змін.

Планування підготовки змінного складу ВВНЗ характеризується якістю Плану навчально-виховного процесу та освітніми програмами підготовки (далі – ОПП) фахівців за відповідними військово-обліковими спеціальностями.

Щодо оцінювання якості Планів підготовки ВВНЗ, то їх перевірка, в основному, зводиться до контролю оформлення документа відповідно визначеного зразка, відповідності меті та завданням, які визначені розпорядженнями вищого ОВУ щодо організації підготовки на навчальний рік. Одночасно недостатня увага приділяється логічній побудові процесу підготовки, розподілу виділених ресурсів на підготовку, наявності та можливостям НМТБ, контролю реалізації запланованих заходів.

Важливим показником якості планування підготовки в ВВНЗ є освітні кваліфікаційні характеристики (далі – ОКХ) та ОПП фахівців за військово-обліковими спеціальностями.

Аналіз структури та змісту ОКХ та ОПП фахівців у ВВНЗ [18], свідчить, що якість їх іншомовної підготовки залишається на рівні, який не завжди забезпечує належний рівень набуття необхідних компетентностей змінним складом. ОПП складено стереотипно, уточнюються не завжди несвоєчасно, разом із тим цільові настанови переважно відображають чітко сформульовані цілі та очікувані результати навчання, перелік компетентностей, що складають кваліфікаційний профіль за військово-обліковими спеціальностями, визначені відповідно до потреб і запитів замовників на підготовку.

В структуру ОХК та ОПП передбачено розподіл предметів підготовки, зокрема, іншомовної підготовки на модулі (курси), на яких здобуваються відповідні компетентності. Структурно-логічна схема має, переважно, лінійну побудову. Форми та методи, які застосовуються для проведення різних видів занять не завжди чітко визначено, що не сприяє успішній реалізації програм і досягненню кінцевих цілей навчання. Розподіл навчального часу не завжди збалансовано між теоретичними та практичними видами занять, самостійною підготовкою, що не сприяє реалізації кінцевої мети навчання. Розрахунок годин на фахову іншомовну підготовку військовослужбовців у ВВНЗ за спеціалізацією командир взводу наведено у табл. 1.

Таким чином, аналізуючи тематичний розрахунок годин за предметом, можна дійти висновку про те, що розподіл навчального часу на підготовку відпрацьовано не завжди

раціонально та не повною мірою забезпечує набуття військовослужбовцями змінного складу відповідних компетентностей за військово-обліковою спеціальністю – щодо зміст модулів та розподілу навчального часу за темами та видами мовленнєвої діяльності.

Таблиця 1. Розрахунок годин на фахову іншомовну підготовку майбутніх командирів взводів АСВ ім. Гетьмана Сагайдачного

Найменування предмета	Всього годин	Теоретичні	Практичні
ІНШОМОВНА ПІДГОТОВКА	476	120	356
Підсумковий контроль	4	–	4
Всього годин:	**480**	**120**	**360**

Досвід бойових дій свідчить про те, що добре підготовлений у професійному плані військовослужбовець може бути не здатний ефективно виконувати функціональні обов'язки в екстремальних умовах бойових дій. Причиною цього може бути недостатня його психологічну підготовленість. Зробити військовослужбовця здатним якісно виконувати професійну діяльність у реальних бойових умовах і покладається на психологічну підготовку [16].

Оцінювання результатів іншомовної підготовки змінного складу ВВНЗ здійснюється відповідно до вимог керівних документів [1], [12].

Основними видами контрольних заходів, які використовуються у центрах мовної підготовки (на кафедрах іноземних мов) ВВНЗ є вхідний, проміжні та підсумковий контроль. Але критерії оцінювання рівня навченості (формування знань, умінь та навичок) спрощено настільки, що вони не завжди дозволяють об'єктивно визначити рівень досягнення тими хто навчаються запланованих результатів навчання. Інформація про вимоги та правила проведення оцінювання викладена недостатньо чітко, що може негативно впливати на об'єктивність оцінювання.

Таким чином можна зробити висновок, що чинна редакція Програми іншомовної підготовки офіцерів-слухачів ВВНЗ є дещо еклектичним набором тем, зведених в модулі, що мають недостатню внутрішню цілісність, та не забезпечують достатньою мірою досягнення загальних цілей програми та запланованих результатів навчання.

Забезпеченість іншомовної підготовки характеризується наявністю і здатністю навчальної матеріально-технічної бази (НМТБ) та наявністю потрібної кількості ресурсів для підготовки змінного складу ВВНЗ.

Навчальна матеріально-технічна база (НМТБ) поділяється на: стаціонарну, технічні засоби навчання, навчальні матеріали. До стаціонарної відносяться будівлі і споруди з приміщеннями для навчання (обладнані та забезпечені меблями, світлом, теплом, кондиціюванням, електроживленням, санвузлом). Технічні засоби навчання (ТЗН) – це комплекти ПЕОМ, лінгафонне обладнання та гарнітури, аудіо-, відео- та мультимедійні засоби, технічні засоби доступу до Інтернету, спеціальне ПЗ та інтернет-сервіси. Навчальні матеріали (НМ) – це підручники, посібники, зошити, словники, аудіовізуальні матеріали, методичні та аналітичні матеріали для занять та самопідготовки тощо.

Аналізуючи забезпеченість Центру мовної підготовки НУОУ НМТБ станом на кінець 2023 року, можна зробити висновок, що забезпеченість складає: стаціонарною – 78 %, технічними засобами навчання – 65 %, навчальними матеріалами – 70 %, що обмежує можливості з іншомовної підготовки змінного складу, і не дозволяє здійснювати її в повному обсязі.

Отже, досі залишаються не вирішеними питаннями забезпечення ВВНЗ сучасною НМТБ, а саме:

лінгафонне обладнання морально застаріле, його обслуговування та ремонт витратні і не завжди забезпечують належний рівень аудіювання, говоріння та слухання;

забезпеченість інтерактивними навчальними підручниками та зошитами для самостійного опрацювання недостатня;

сучасними мультимедійними комплексами забезпечені частково (близько 30 % від потреби).

Об'єктивними причинами такого стану справ є першочергове забезпечення військових частин бойового складу та відсутність достатніх ресурсів для забезпечення іншомовної підготовки.

До ресурсів, які використовуються для забезпечення підготовки військовослужбовців змінного складу відносяться: електроенергія; вода, оплата Інтернет-трафіку; обслуговування та ремонт лінгафонного обладнання, гарнітур; фінанси; інше майно, яке використовується під час проведення заходів підготовки.

Аналізуючи забезпеченість заходів підготовки змінного складу НУОУ ресурсами у 2023 році, зробимо висновок про те, що ресурсу виділеного на підготовку змінного складу відповідно до потреби недостатньо, що не дозволяє повноцінно виконати заплановані заходи: забезпеченість інтернет-сервісами становить 52 % (лише безкоштовні пробні версії), спеціалізованим програмним забезпеченням – 63 %, фінансами – 88 %, іншим майном – 12 %.

Важливою складовою навчально-виховного процесу є методична робота у ВВНЗ, спрямованість якої полягає у професійному розвитку керівників занять, підвищенні їх методичної майстерності, удосконаленні методик, форм та технологій проведення усіх видів занять, навчально-методичного забезпечення навчально-виховного процесу.

Значний вплив на ефективність підготовки змінного складу здійснює рівень методичної майстерності керівників занять. Від їх методичної майстерності, вміння використовувати найбільш прогресивні форми, методи і прийоми, залежить засвоєння військовослужбовцями знань та набуття умінь, навичок і іншомовних комунікативних компетентностей, необхідних для успішного виконання завдань за військово-обліковою спеціальністю. Результати оцінки рівня методичної майстерності керівників занять з іншомовної підготовки (за категоріями) у 2023 році розподілилися таким чином: начальник центру, заступник начальника центру (начальник кафедри та його заступник) – 4,3; доцент – 4,7; старший викладач – 3,7; викладач – 3,5.

Аналіз результатів перевірки методичної майстерності керівників занять у НУОУ в 2023 році свідчить, що значна кількість керівників занять, переважно, старших викладачів та викладачів мають недостатній рівень методичної підготовки, знань та навичок з іншомовної підготовки, не мають достатнього практичного досвіду для якісного проведення різних видів занять, недостатньо володіють інструментарієм методики викладання матеріалу та застосування різних педагогічних технік навчання.

Підсумки аналізу заходів методичної підготовки з керівниками занять іншомовної підготовки у ВВНЗ свідчить про те, що значна кількість заходів проводиться формально, що не сприяє розвитку професійних якостей, таких як: комунікативні, дидактичні, мовні тощо, особливо це стосується навчально-методичних зборів, методичних нарад, конференцій та семінарів. У зазначених заходах не приділяється достатньо уваги визначенню та впровадженню найбільш доцільних, прогресивних форм та методів іншомовної підготовки військовослужбовців, алгоритму проведення та аналізу результатів іншомовної підготовки, узагальненню та поширенню передового досвіду іншомовної підготовки. Нові методики і методичні підходи до проведення занять впроваджуються недостатньо, сучасні технології навчання з урахуванням бойового досвіду та екстремальних умов діяльності не застосовуються, апробація нестандартних новітніх підходів до оцінювання проміжних результатів засвоєння знань, умінь та навичок тими хто навчається у ВВНЗ не здійснюється.

Навчально-методичне забезпечення у ВВНЗ характеризується сукупністю документів навчального, методичного та аналітичного характеру у паперовому та електронному вигляді для забезпечення проведення всіх видів навчальних занять, контролю якості засвоєння

навчального матеріалу розробленого у достатній кількості для забезпечення проведення іншомовної підготовки.

Аналіз розробленого навчально-методичного матеріалу дає підставу вважати, що кількість та якість розроблених матеріалів у НУОУ не повною мірою забезпечує задоволення потреб для якісної іншомовної підготовки: навчальними матеріалами – 75 %; методичними матеріалами – 60 %; аналітичними матеріалами – 53 % (узагальнено на рис. 1).

Об'єктивними причинами такого стану справ є: відсутність штатного методичного кабінету іншомовної підготовки в Центрі мовної підготовки НУОУ як центру накопичення, аналізу і розмноження навчально-методичного матеріалу; обмежені можливості в друкуванні великої кількості матеріалів у типографії; недостатньо адаптований зміст індивідуальних завдань, спрямованість яких повинна мати прикладне значення і включати шляхи вирішення проблемних питань організації та проведення найбільш складних занять, пошук нових методичних підходів, впровадження сучасних технологій у іншомовну підготовку та оцінювання іншомовної підготовки.

Аналіз перерахованих вище факторів, свідчить про те, що вони мають значний вплив на ефективність іншомовної підготовки військовослужбовців у ВВНЗ і мають враховуватися під час дослідження.

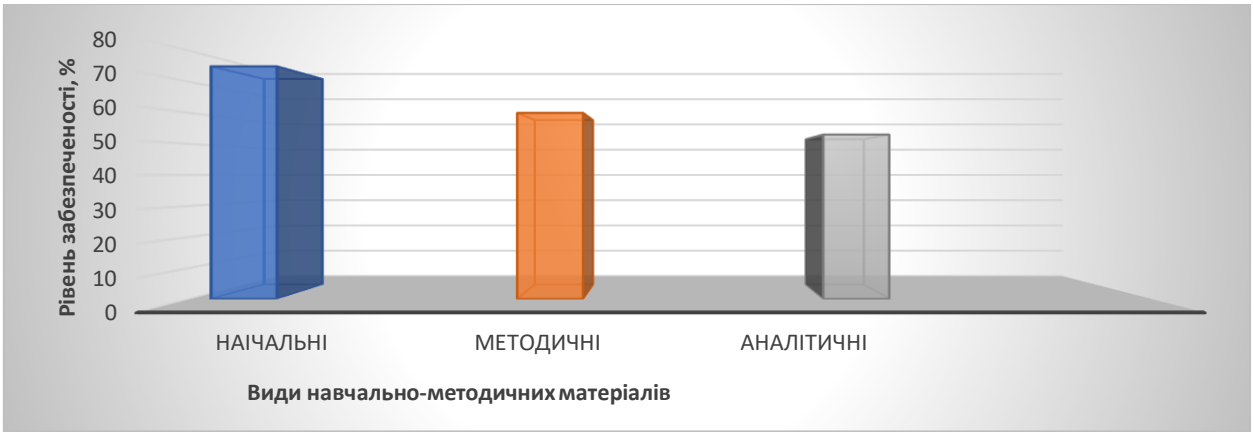

Рисунок 1. Рівень забезпеченості іншомовної підготовки навчально-методичними матеріалами

Результати (Results)

Безпосередній вплив на рівень професійних компетентностей військовослужбовців здійснює його навченість (знання, уміння, навички, комунікативні компетентності) та особисті якості (індивідуально-психологічні, вольові та мотивація військово-професійною діяльністю).

Набуття військовослужбовцями змінного складу необхідного рівня знань, умінь і навичок та з іншомовної підготовки за визначеною військово-обліковою спеціальністю здійснюється під час фахової підготовки.

Під час підсумкового оцінювання рівня навченості з іншомовної підготовки військовослужбовці оцінюються за чотирибальною шкалою, критерії їх оцінки визначаються керівними документами. Крім того, за підсумками підготовки на підставі тестування чотирьох основних видів мовленнєвої діяльності визначається стандартизований мовний рівень (СМР) іншомовної компетентності як складова фахової підготовки.

Узагальнені результати підсумкового оцінювання рівня іншомовної підготовки військовослужбовців змінного складу – офіцерів-слухачів танкових, механізованих та інженерних підрозділів (ОТР) НУОУ за 2023 рік виглядають так: офіцери танкових

підрозділів – 3,8; офіцери механізованих підрозділів – 3,9; офіцери інженерних підрозділів – 3,95. Таким чином, аналіз результатів оцінювання іншомовної підготовки військовослужбовців свідчать, що середній бал становить 3,88, та відповідає категорії "Частково підготовлений", і не повною мірою забезпечує якісне виконання завдань за військово-обліковою спеціальністю.

Важливою складовою компетентностей військовослужбовців є особисті якості, до яких відносяться: індивідуально-психологічні, вольові та мотивація до військово-професійної діяльності.

Індивідуально-психологічні якості військовослужбовців є сукупністю сформованих компонентів їх особистості, до яких відносяться: військово-професійна спрямованість, психологічні утворення (знання, уміння, навички, іншомовна комунікативна компетентність тощо), риси характеру та прояви темпераменту.

Для формування необхідних особистих якостей у військовослужбовців змінного складу в центрі мовної підготовки повинна функціонувати оптимальна, логічна і гнучка система психологічної підготовки, яка дозволяє військовослужбовцю не лише мати уявлення про майбутні бойові дії але і сформувати та закріпити конкретні навички психопрофілактики для виживання на полі бою, важливі професійно необхідні вольові якості, такі як ініціативність, рішучість, наполегливість, витримка, самостійність [16].

Проведений аналіз частки заходів психологічної підготовки передбачений ОПП змінного складу у ВВНЗ свідчить, що зазначеному питанню приділяється недостатньо уваги. Такий рівень психологічної підготовки не дає змоги сформувати (розвинути) важливі вольові якості військовослужбовців, що знижує рівень їх професійної компетентності, як військових фахівців.

Обговорення (Discussions)

Таким чином, внутрішні фактори середовища навчально-виховного процесу у ВВНЗ безпосередньо пов'язані з діяльністю досліджуваного об'єкта, через які суб'єкти підготовки здійснюють вплив на об'єкти. Основними внутрішніми факторами є: організація підготовки суб'єктами підготовки; методична робота у ВВНЗ; компетентності змінного складу. Організація підготовки суб'єктами підготовки характеризується якістю планування та достатністю ресурсного забезпечення заходів підготовки змінного складу ВВНЗ. Планування підготовки змінного складу ВВНЗ характеризується якістю Плану навчально-виховного процесу та освітніх програм підготовки (ОПП) фахівців за відповідними військово-обліковими спеціальностями. Важливим показником якості планування підготовки у ВВНЗ є освітньо-кваліфікаційні характеристики (ОХК) та ОПП фахівців. Для оцінювання результатів іншомовної підготовки змінного складу ВВНЗ використовуються вхідний, проміжні та підсумковий контроль. Критеріями оцінювання рівня навченості є формування знань, умінь і навичок та іншомовних комунікативних компетентностей. Забезпеченість іншомовної підготовки характеризується наявністю і здатністю навчальної матеріально-технічної бази та наявністю потрібної кількості ресурсів для підготовки змінного складу ВВНЗ. Методична робота у ВВНЗ характеризується методичною майстерністю керівників занять, кількістю проведених заходів методичної підготовки та навчально-методичним забезпеченням. Іншомовна комунікативна компетентність офіцерів (курсантів) залежить від рівня їх навченості: знань, умінь і навичок, а також від сформованості індивідуально-психологічних, вольових якостей та мотивації до військово-професійної діяльності.

Висновок (Conclusion)

1. Високий рівень підготовленості військовослужбовців до успішного виконання завдань за військово-обліковою спеціальністю передбачає відповідну іншомовну підготовку

військовослужбовців у ВВНЗ.

2. Підвищити якість іншомовної підготовки військовослужбовців у ВВНЗ можливо, спираючись на внутрішні (щодо середовища навчально-виховного процесу) фактори впливу:

поліпшення організації іншомовної підготовки суб'єктами підготовки;

підвищення рівня методичної роботи у підрозділі іншомовної підготовки ВВНЗ;

підвищення рівня компетентностей змінного складу (курсантів та офіцерів-слухачів) ВВНЗ.

Рекомендації (Recommendations)

На думку автора, аналіз перерахованих вище внутрішніх факторів середовища ВВНЗ свідчить про те, що вони мають значний вплив на ефективність іншомовної підготовки військовослужбовців у ВВНЗ і повинні враховуватися під час дослідження.

Перспективами подальших досліджень вбачається аналіз досліджень підходів щодо оцінювання ефективності підготовки військових організаційних структур та створення удосконаленої комплексної методики оцінювання ефективності іншомовної підготовки змінного складу у ВВНЗ.

Використані джерела (References)

1. Андріянов, Н., Величко, О., Кащук, К. (2020). Аналіз сучасних міжнародних методик оцінювання рівня володіння іноземною мовою. *Military education*. № 1 (41), 25–34.
2. Величко, О. (2016). Управлінські вимоги до змісту іншомовної компетентності військових фахівців у процесі їх підготовки. *Військова освіта*. № 2 (26), 25–32.
3. Гребенюк, М., Крикун, В. (2022). Базові дидактичні принципи мовної підготовки особового складу Збройних Сил України: системний підхід. *Військова освіта*. № 2 (46). URL: http://znp-vo.nuou.org.ua/article/view/269952.
4. Садовський, М. (2019). Основні засади мовної підготовки особового складу у системі Мін. оборони України. Київ. URL: https://nuou.org.ua/assets/documents/osn-zas-mp.pdf.
5. Семененко, Л., Целищев, І., Поливода, М. (2017). Основні методичні особливості еволюції викладання іноземних мов у вищих військових навчальних закладах (аналіз та оцінка їх ефективності в період 1950–2017 рр.). *ЗНП Військової академії*. № 2 (8), 178–186.
6. Gawliczek, P., Krykun, V., Tarasenko, N., Tyshchenko, M., Shapran, O. (2021). Computer Adaptive Language Testing According to NATO Stanag 6001 Requirements. *Advanced Education*, 17, 19–26. DOI:10.20535/2410-8286.225018.
7. Rahman, N. K. A., Yunus, M. M., Nasri, N. M., & Abd. Rahman E. (2023). Proficiency Preparedness in Defence Workforce: A Survey of Cadet Officers' English Language Needs. *International Journal of Learning, Teaching and Educational Research*. 22 (11), 96–115.
8. Ruiz, Rosendo L., & Persaud, M. C. (2019). On the Frontline: Mediating Across Languages and Cultures in Peacekeeping Operations. *Armed Forces & Society*. 45(3), 472–490. URL : https://doi.org/10.1177/0095327X18755108.
9. Zhang, Y., & Hu, L. (2018). Cultivation of Cross-cultural Awareness in English Teaching in Military Academies. *In 2nd International Conference on Culture, Education and Economic Development of Modern Society, ICCESE 2018*, 131–134. Atlantis Press.
10. Про затвердження Типових нормативів для розробки штатів наукових установ ЗС України, наукових підрозділів наукових установ, вищих військових навчальних закладів та військових навчальних підрозділів вищих навчальних закладів. (2018) Наказ МО України від 27.07.16 № 384 зі змін., внес. згідно з наказом МО від 13.11.18 № 566. 16 с.
11. Про затвердження Концепції мовної підготовки особового складу Збройних Сил України та плану реалізації Концепції мовної підготовки особового складу ЗС України (2009) Наказ

МОУ від 1 черв. № 267. Київ: МОУ, 2009. 34 с.
12. ВСТ 003.001 2024(01) Лінгвістичне забезпечення. (2024). Рівні мовленнєвої компетенції. (STANAG 6001 Ed. 5 / ATrainP-5 Ed. A "Language Proficiency Levels, IDT)". URL: https:// Stanag%206001%20 (ВСТ_003.001_2024(01)).pdf.
13. Про напрями та завдання щодо удосконалення мовної підготовки у Збройних Силах України у 2012–2014 рр. (2012) Наказ МОУ від 16 лист. № 767. URL: Нак%20MOU_767 2012%20Вдосконал%20мовн%20підг%20у%203СУ%2012-14%20pp.pdf.
14. Про затвердження Інструкції про курси іноземних мов у Збройних Силах України. (2017). Наказ МО України від 23 трав. № 286. Київ: Варта, 2017. 9 с.
15. Про затвердження Положення про вищі військові навчальні заклади (2021) Постанова КМ України від 12 трав. № 46. URL: https://zakon.rada. gov.ua/laws/show/467-2021-%D0%BF# txt.
16. Настанова з психологічної підготовки особового складу підрозділів сухопутних військ (2012). Навч.-мет. посіб. / за ред. Г. П. Воробйова. Львів: АСВ. 430 с.
17. Програма індивідуальної підготовки офіцерів тактичної ланки управління ЗС України (2019) за станом на 05.12.19. Київ: затв. ГШ ЗС України. 52 с.
18. Кострач, В. В. (2008). Формування професійних умінь майбутніх офіцерів-психологів в процесі вивчення психолого-педагогічних дисциплін: дис. … канд. пед. наук: 13.00.04. Київ.

Organization of foreign language training for military personnel in higher military educational institutions and the main factors that influence it

Volodymyr Mirnenko
Doctor of Technical Sciences, Professor, Honored Worker of Education of Ukraine
Director of Education and Science Department
Ministry of Defence of Ukraine
03168, Povitrianykh syl avenue, 6, Kyiv, Ukraine
e-mail: mirnenkovi@gmail.com
ORCID: 0000-0002-7484-1035

Oleksii Nozdrachov
PhD in Law
Deputy Commandant of the Central Research Institute
of the Armed Forces of Ukraine for moral and psychological support
The Central Research Institute of the Armed Forces of Ukraine
03049, Povitrianykh Syl avenue, 28 B, Kyiv, Ukraine
e-mail: o.o.nozdrachov@post.mil.gov.ua
ORCID: 0000-0002-7261-4381

Liliia Semenenko
Senior lecturer
The National University of Defence of Ukraine
03049, Povitrianykh syl avenue, 28, Kyiv, Ukraine
e-mail: selin-ua@ukr.net
ORCID: 0000-0002-5628-3586

The Central Research institute
of the Armed Forces of Ukraine

Military Science. Vol. 2 No. 4 (2024)

Vitalii Kostrach
Candidate of Pedagogical Sciences
Chief of the Department
The Central Research Institute of the Armed Forces of Ukraine
03049, Povitrianykh syl avenue, 28 B, Kyiv, Ukraine
e-mail: kostrach_v@ukr.net
ORCID: 0009-0002-8602-2077

Abstract. Mastering the examples armament and military equipment (hereinafter – AME) provided by partner countries, as well as the tactics of their use within units under the foreign instructors' guidance (in foreign training centres) in a foreign language, is impossible without foreign language training. The issue development state of the foreign language training quality has been analysed by both domestic and foreign authors. The aim of the research is to improve foreign language training for military personnel in higher military educational institutions (hereinafter – HMEIs) to enhance their professional preparedness. Foreign language training is viewed as a complex process, which has such key pedagogical principles: military and professional orientation, scientism, systematicity and consistency, comprehensiveness, accessibility, training conditions alignment with the line of duty conditions during combat, visibility, individual approach. The main directions of the HMEIs activity regarding the ensurance of the foreign language training quality are: the educational process organisation; teaching forms and methods selection (adaptation); academic and educational work and methodological activity regarding the teaching process improvement, particularly instructors' methodological preparedness; material and technical support, and other support. The aim of foreign language training is to acquire basic knowledge and skills, to gain foreign language communicative competencies within a military specialty. The factors affecting the foreign language training effectiveness for the rotating personnel in higher military educational institutions (HMEIs) are: external, which reflect the influence of the external environment and do not depend on the activities of the researched object; and internal, which are directly related to the activities of the researched object, through which the training subjects excersise influence on the objects. Internal factors are: the training organization by the training subjects; methodological work in HMEIs; the rotating personnel's competencies. The training organisation by the training subjects is characterised by the planning quality and sufficiency of the training activities resource support for the rotating personnel in HMEIs. The planning of the rotating personnel's training in HMEIs is characterised by the quality of the academic and educational process Plan and the educational training programmes (hereinafter – ETP) for specialists in the respective military specialities. To assess the rotating personnel's foreign language training results in HMEIs, entry-level, intermediate, and final assessments are used. The evaluation criteria for the training level includes the formation of knowledge, skills, and abilities, and foreign language communicative competencies. The provision of foreign language training is characterised by the availability and capacity of the educational material and technical base and the availability of the required number of resources. Methodological work in HMEIs is characterised by the training supervisors' methodological proficiency, the number of methodological training activities conducted, and the educational and methodological support. The perspective is seen in the research analysis on evaluating the effectiveness of military organisational structure training and the development of an improved comprehensive methodology for assessing the effectiveness of foreign language training for military personnel in HMEIs.

Keywords: foreign language training, foreign language training organisation, pedagogical principles, foreign language training improvement, educational training programmes, methodological work, methodological expertise, assessment of the foreign language training effectiveness.